

Op alle fronten

Tom Daams
Foto's Henk Wildschut

Yassine El Idrissi
Foto's Henk Wildschut

Lennart Hofman
Foto's Henk Wildschut

De oorlog in Syrië trekt niet alleen jonge jihadstrijders. Ook filmmakers, verslaggevers en fotografen reizen naar dat front. Vroeg drie van hen naar hun beweegredenen.

DOOR HARO KRAAK

Een week geleden wisten zijn ouders nog niet dat hij het afgelopen jaar twee keer naar Syrië is geweest. Hij moest het wel vertellen, want zijn documentaire is vanavond op tv en heet Yassine gaat naar Syrië. Waarom hij het nog niet verteld had? 'Ze begrijpen niet dat ik mijn leven daarvoor waag, maar voor mij was het geen keuze. Ik moest wat doen.'

Yassine El Idrissi, een 31-jarige filmmaker uit Marokko, was tijdens het begin van de Arabische Lente in Nederland om te studeren aan de filmacademie in Amsterdam. Op internet keek hij naar de revoluties in Egypte, Tunesië, Libië en Syrië. Hij volgde alles en raakte via Facebook en YouTube bevriend met journalisten en activisten. Toen de protesten in Syrië uitmondde in een burgeroorlog, besloot hij zijn vrienden in Saraqib op te zoeken om in beeld te brengen wat zij meemaken.

Hij is niet de enige. Syrië oefent niet alleen op jeugdige jihadstrijders aantrekkingskracht uit, ook op jonge bevlogen oorlogsverslaggevers en -fotografen. Na een studie of eerste baan trekken zij met gevaar voor eigen leven naar het land waar het leger van president Bashar al-Assad al 3 jaar bommen op de eigen bevolking gooit. Voor journalisten het gevaarlijkste land ter wereld, waar sinds 2011 63 van hen zijn omgekomen, van wie 40 procent freelancers. Tientallen werden ontvoerd, onder wie de Nederlandse Mariëlle van Uitert en

Irene de Zwaan.

Ervaren correspondenten zeggen de laatste jaren vaak vogelvrije verslaggevers - soms onvoorbereid, vaak onbevreesd - tegen te komen in de frontlinie. Waarom kiezen die juist voor Syrië om verslag te doen?

Voor El Idrissi, die zich vier maanden voorbereide zonder het iemand te vertellen, komt alles wat een conflict schrijnend maakt samen in Syrië. 'De locatie van het land is belangrijk in de Arabische wereld. En het heeft een rijke geschiedenis die langzaam maar zeker verloren gaat. Daarnaast is Syrië het toneel van internationale machtspelletjes. Rusland, China, Iran en Amerika spelen allemaal een rol daar. Er wordt gevochten tussen soennieten en sjiieten, christenen, moslims en atheïsten. Het is een humanitaire ramp. De strijd duurt al zo lang dat opgeven voor alle partijen geen optie meer is.'

Toch gaat zijn film niet over internationale betrekkingen of de grote lijnen van het conflict. Het is een persoonlijk document, een vluchtige blik op de oorlog door de ogen van een buitenstaander. Hij zoekt zijn vrienden op, kijkt rond, gaat met rebellen mee en schuilt een paar keer voor scherpschutters en bommenwerpers. Als hij de tweede keer gaat, kan hij nauwelijks bekenden vinden. Ze zijn gevlucht, dood of vermist.

Hij weet dat hij de oorlog niet zal oplossen met zijn werk, maar 'wie niets doet en toekijkt, kiest partij voor de slechterik', zegt El Idrissi, verwijzend naar een uitspraak van de Zuid-Afrikaanse aartsbisschop Desmond Tutu. 'Ik stoer me aan de silent majority. In Nederland geven mensen meer geld uit aan hun kat of hond dan aan mensen die doodgaan in oorlogen. Ze zeggen dat ze de strijd niet begrijpen, dat het te ver weg is, maar dat is zo'n

makkelijk excuus. Syriërs leven voor hun land en landgenoten. Mensen hier zijn alleen maar met zichzelf bezig.'

Precies dat dacht Tom Daams (29) ook. Hij kon de beelden uit Syrië niet meer aanzien en het verbaasde hem dat de oorlog zijn vrienden zo weinig deed. Toen hij in augustus 2012 de zoveelste smeekbede op het nieuws zag, was voor hem de maat vol. 'Waarom helpen jullie ons niet?', hoorde hij Syrische burgers zeggen. Hij had geen goede reden om niet te helpen, dus zei hij zijn baan en zijn appartement op, pakte twee tassen (één te veel, weet hij nu), boekte een ticket naar het Turkse Gaziantep en liep daar met 400 euro op zak en een camera om zijn nek de Syrische grens over. Na twee checkpoints ging hij naar een perskantoortje in handen van het Vrije Syrische Leger. Daar liet hij zijn website met foto's zien en even later brachten ze hem met twee Spaanse journalisten naar Aleppo. Zo geregeld.

Hij had geen kogelvrij vest, geen helm, geen verzekering en geen vaste opdrachtgever. 'Maar het was niet alsof ik zomaar een-twee-drie was gegaan', zegt Daams, die nu bij zijn moeder in Duitsland verblijft totdat hij weer naar Syrië gaat, voor de zevende keer inmiddels. Gedurende drie jaar bereidde hij zich voor. Hij fotografeerde de rellen in Athene. Daar leerde hij dat je Maalox, een middel tegen maagzuur, op je gezicht moet smeren tegen traangas. En hij constateerde dat hij zichzelf 'goed kan redden' in levensbedreigende situaties. 'Ik hield overzicht als de molotovcocktails en de stenen me om de oren vlogen. Je moet je op dat soort momenten van je emoties kunnen afsluiten om adequaat te kunnen reageren.'

Toch werd hij bij terugkomst uit Syrië het onderwerp van een nationaal debat: moeten media dit soort avontuurlijke fotografen niet tegen zichzelf in bescherming nemen? Britse kranten besloten geen foto's van freelancers meer aan te nemen, omdat ze niet

konden instaan voor hun veiligheid. Daams werd door collega's bekritiseerd en beschimpt. Hij zou een sensatiezoeker zijn.

'Dat doet nog steeds pijn', zegt hij nu. 'Mijn intenties waren zuiver. Het ging me niet om roem of sensatie. Ik wilde aandacht besteden aan een conflict dat al lang woedt. Ik wilde het verhaal vertellen van de mensen die doorleefden in een land doorkliefd door oorlog. Ergens begrijp ik dat ze me wilden waarschuwen. Aan de andere kant: je moet ergens beginnen.'

Dat gold ook voor Lennart Hofman (29). Toen hij zijn postdoctorale opleiding journalistiek in 2012 afrondde, wilde hij maar één ding: oorlogsverslaggever worden. Vooral obscure conflicten hadden zijn voorkeur. Maar hoe te beginnen? Zijn keuze viel op Syrië vanwege praktische redenen: het was betrekkelijk goedkoop en makkelijk binnen te komen. Toen hij in Nederland een Syriër had ontmoet wiens familie hem over de grens kon helpen, hield niets hem meer tegen. Net als Daams had hij geen kogelvrij vest, verzekering of opdrachtgever. 'Ik had er toen sowieso het geld niet voor, maar met een kogelvrij vest kun je minder hard rennen en val je juist op. Verzekeringen die alles afdekken kosten bijna 1.000 euro per dag. En opdrachtgevers zeggen wel dat ze niet willen dat freelancers risico's nemen. Maar als je werk goed is, nemen ze het gewoon aan.'

Samen met zijn vaste fotograaf Andreas Stahl, een Zweed, deed hij uiteindelijk verslag voor de Wereldomroep, het magazine VICE en voormalig persbureau GPD, zijn oude stageplek, waar ze hem op voorhand voor gek hadden verklaard toen hij zei dat hij naar Syrië wilde gaan. Nu is Hofman 'correspondent vergeten oorlogen' bij De Correspondent, het onlinemedium van Rob Wijnberg.

'Al mijn hele leven stoor ik me aan conflicten die geen aandacht krijgen. Toen ik voor het eerst naar Syrië ging, waren daar bijna geen

journalisten.' Maar Syrië is voor hem niet de ultieme bestemming als oorlogsverslaggever. Liever nog gaat hij naar brandhaarden als Soedan of Papoea, conflicten die door het westen echt worden genegeerd. 'Het probleem is alleen dat het publiek en de media daar moeilijk warm voor zijn te krijgen. Mijn reis naar Soedan pakte veel duurder uit dan begroot en weinig media waren in het verhaal geïnteresseerd.' Om rond te komen vertaalt Hofman zijn verhalen in het Engels. Fotograaf Stahl vertaalt de stukken in het Zweeds en een vriend maakt een Noorse vertaling. 'Alleen op deze manier spelen we quitte.'

Net als in het werk van Daams en El Idrissi legt Hofman de nadruk op de gewone mensen. Hofman: 'Ik ben niet geïnteresseerd in de mannen met de geweren of de politieke leiders met hun praatjes. Om de impact van de oorlog invoelbaar te maken, kun je veel beter doorsneeburgers spreken. Schreeuwende extremisten met baard worden toch niet begrepen.'

Alle drie willen ze weten wat de mensen drijft, wat hun dromen zijn en hoe ze getekend worden door het conflict. Alle drie vertellen ze ook hoe blij mensen zijn dat eindelijk een journalist aandacht aan hen besteedt. 'Soms worden ze zo enthousiast dat ik hun hoop moet temperen', zegt Hofman. 'Want ze moeten wel weten dat ik niet de wereld kan veranderen.' 'Bedankt dat je laat zien wat wij in onze harten hebben', is een van de laatste dingen die gezegd worden in de documentaire Yassine gaat naar Syrië. 'Dat is het minste wat ik kan doen', zegt hij.

Ieder werd op zijn eigen manier verliefd op het Syrische volk. El Idrissi: 'Ze zijn zo veel intelligenter dan ze hier in de media worden afgeschilderd. Mensen waarderen het leven meer. Elke glimlach, elke hand die je drukt, elke maaltijd die voor je wordt gekookt - alles heeft meer betekenis.'

'De mensen zijn ongelooflijk gul', zegt Daams. 'Elke keer als ik

ergens mocht slapen of als ze me hielpen, vroegen ze er niets voor. Ik heb heel wat volkeren gezien, maar nog geen zoals de Syriërs. Daarom heb ik ook zo'n tunnelvisie op Syrië, denk ik.' Nu de spanningen oplopen in Oekraïne denkt hij erover om daarnaartoe te gaan. 'Maar ik wil geen conflicthopper worden. Dat voelt niet goed. Zolang de oorlog in Syrië woedt, wil ik die mensen niet in de steek laten.'

De risico's van het vak nemen ze niet licht, maar wel voor lief. Vorige week nog overleed een 29-jarige Canadese fotograaf in Aleppo. Een vriend van Daams. Een nobele dood, vindt hij. 'Het is het nooit waard natuurlijk. Maar toch kun je zeggen: het is niet voor niets geweest. Ik voel me geen martelaar als ik daar sterf. Ik vind het hypocriet dat men zich zorgen maakt om mijn veiligheid. Als het de wereld niet kan schelen dat daar mensen sterven, waarom mag ik mijn leven dan niet op het spel zetten?'

Yassine El Idrissi

De in 1983 in Marokko geboren Yassine El Idrissi, hoofdpersoon in de vanavond uit te zenden documentaire Yassine gaat naar Syrië, is fotojournalist. Vorig jaar studeerde hij af aan de filmacademie in Amsterdam met de deels fictieve documentaire The Iranian Film, waarin hij, geïnspireerd door de Iraanse cinema, een portret van Marokko probeert te schetsen maar wordt tegengewerkt door de autoriteiten en zo een beeld laat zien van censuur en corruptie. De film was dit jaar te zien op het International Film Festival Rotterdam.